

DYSLEXIE & DYSCALCULIE op het KWC

17de editie

Koningin Wilhelmina College

Inhoud

Dyslexie en dyscalculie.....	3
1.1. Dyslexie.....	3
1.1.1. Inleiding dyslexie	3
1.1.2. Uitgangspunten dyslexie	3
1.1.3. Maatregelen dyslexie	3
1.1.4. Procedure screening dyslexie	4
1.2. Dyscalculie	5
1.2.1. Inleiding dyscalculie	5
1.2.2. Uitgangspunten dyscalculie	5
1.2.3. Maatregelen dyscalculie	5
1.2.4. Rekentoets.....	6
Bijlage 1: Dyslexiekaart	7
Bijlage 2: Dyslexie bij het vak Nederlands	9
Bijlage 3: Handreiking docenten bij dyslexie	10
Bijlage 4: Dyscalculiekaart.....	11
Bijlage 5: Handreiking docenten bij dyscalculie	13

Dyslexie en dyscalculie

Het KWC ziet het als zijn opdracht om leerlingen een opleiding te laten volgen die past bij zijn of haar ontwikkeling en niveau. Sommige leerlingen ervaren belemmeringen om te leren; twee van deze belemmeringen zijn dyslexie en dyscalculie. In dit hoofdstuk komen de uitgangspunten, maatregelen en procedures bij dyslexie en dyscalculie aan bod.

1.1. Dyslexie

1.1.1. Inleiding dyslexie

Sinds 01-01-96 bestaat de wettelijke verplichting ten behoeve van leerlingen met dyslexie een apart beleid te voeren. Het doel van de oorspronkelijke wetsaanpassing is leerlingen die wel op vwo-, havo-, vmbo-niveau functioneren niet onnodig te hinderen bij het bereiken of toetsen van dat niveau. In de meeste gevallen betekent dit een compenserende maatregel waarbij vorm en duur van eventuele toetsing wordt aangepast, zonder belangrijke concessies te doen aan de inhoud.

1.1.2. Uitgangspunten dyslexie

- A. Bij het vaststellen van de diagnose dyslexie wordt uitgegaan van de omschrijving die gehanteerd wordt door de Commissie Dyslexie van de Nederlandse Gezondheidsraad. Daarin spreekt men van dyslexie wanneer *'de automatisering van de woord-identificatie (=lezen) en/of schriftbeeldvorming (=spellen) zich niet dan wel zeer onvolledig of moeizaam ontwikkelt.'*
- B. Dyslexie dient door een bevoegde externe deskundige te zijn vastgesteld.
- C. Onder deskundige wordt verstaan: *een orthopedagoog of psycholoog met een postdoctorale opleiding diagnostiek en behandeling van leerproblemen. Hij/zij dient bij voorkeur te zijn geregistreerd volgens de GZ-registratie.*
- D. De kosten van een onderzoek naar dyslexie zijn voor rekening van de ouders en/of verzorgers van de leerling, ook als de school dergelijk onderzoek adviseert.

1.1.3. Maatregelen dyslexie

- A. Elke leerling met dyslexie krijgt een dyslexiekaart (zie bijlage 1). Zowel de zorgcoördinator/leerlingbegeleider als de leerling ondertekenen de kaart.
- B. Leerlingen bij wie dyslexie is vastgesteld, hebben bij het afnemen van toetsen recht op:
 1. Tien minuten extra tijd op een toets van zestig minuten.
 2. Vergroot lettertype (bijvoorbeeld verdana 12) van de toets.
 3. Auditieve ondersteuning (zie punt C).

NB: Deze maatregelen gelden voor alle schriftelijke toetsen en examens gedurende de gehele schoolloopbaan.

- C. Leerlingen met dyslexie mogen hun toetsen voor laten lezen (bijvoorbeeld Claroread). De leerling is ervoor verantwoordelijk om vóór het begin van de les al in het bezit te zijn van een laptop (bijvoorbeeld uit de mediatheek). De docent levert de toets digitaal aan.
- D. Bij de beoordeling van een toets wordt spelling niet meegerekend als het niet tot het toets onderdeel behoort (voorbeeld: toets geschiedenis). Bij de moderne vreemde talen (MVT) worden spellingfouten niet meegerekend, tenzij spelling specifiek getoetst wordt. De maatregelen voor het vak Nederlands staan in bijlage 2.
- E. Er mag gebruik gemaakt worden van de spellingcontrole, dus ook tijdens toetsen behalve bij spellingtoetsen (of onderdelen daarvan op een toets).
- F. In de periode van de basisvorming krijgen de dyslectische leerlingen voor de talen een bodemcijfer 3 (per toets), tenzij de betrokken leerling onvoldoende inzet aan de dag legt.
- G. Leerlingen met dyslexie krijgen in de brugklas drie lessen 'omgaan met dyslexie' aangeboden. Deze lessen starten in periode A.

- H. De leerling mag een toets na beoordeling inzien om van zijn/haar fouten te leren.
- I. Steunkaarten met grammaticaregels mogen in klas 1 t/m 3 gebruikt worden tijdens toetsen. De leerling neemt hiervoor zelf het initiatief en bespreekt met de vakdocent een week voordat de toets plaatsvindt, of de kaart geen spiekbriefje is.
- J. De leerling met dyslexie mag maximaal 1 toets moderne vreemde talen per dag als het gaat om grammatica en/of spelling. Een repetitie heeft voorrang op een schriftelijke overhoring (s.o.).
- K. De mentor kan extra ondersteuning in gang zetten om de leerling te helpen omgaan met zijn of haar problematiek. Deze leerling krijgt maximaal 8 keer een half uur (per cursusjaar) ondersteuning aangeboden (individueel of in groepsverband). Verlenging van deze ondersteuning is bespreekbaar. De begeleider/ondersteuner licht de ouders in over het begin, de aard en de duur van de begeleiding en schrijft na afloop een kort advies voor verdere voortgang.
- L. Alle docenten beschikken over een aantal adviezen hoe zij met leerlingen bij wie dyslexie is vastgesteld, kunnen omgaan (zie bijlage 3).
- M. Leerlingen met dyslexie hebben op het centraal schriftelijk eindexamen standaard recht op 30 minuten extra tijd. Leerlingen met de diagnose dyslexie kunnen op grond van artikel 55 van het Eindexamenbesluit een aangepast examen aanvragen bij de directeur van de school. De directeur van de school bepaalt aan de hand van een deskundigenrapport of een leerling recht heeft op hulpmiddelen als voorleessoftware of laptop.
- N. In het vmbo GTL is in de eerste twee leerjaren een tweede moderne vreemde taal verplicht. In de eerste drie jaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. In de bovenbouw van vmbo en havo kunnen leerlingen de tweede moderne vreemde taal vermijden door een ander profiel te kiezen. In de bovenbouw van het atheneum is een tweede moderne vreemde taal verplicht, maar kan er op bepaalde gronden een ontheffing worden aangevraagd. In de bovenbouw van het gymnasium wordt Latijn en Grieks als tweede taal gekozen. Daarom is daar geen ontheffing voor Frans of Duits nodig. Een ontheffing moet door een ouder/verzorger middels een brief bij de rector worden aangevraagd. Een speciale commissie beoordeelt de aanvraag van de ontheffing.

1.1.4. Procedure screening dyslexie

- A. Mentoren hebben een belangrijke rol in de signalering van dyslexie. Het onderwijskundig rapport van de basisschool kan signalen bevatten dat een leerling problemen heeft met lezen en/of spelling. De mentor bespreekt, samen met de vakdocenten, de vorderingen en resultaten van elke leerling. Als een leerling opvalt, kan de mentor beslissen de leerling verder te laten screenen op mogelijke dyslexie. Op het KWC wordt gebruik gemaakt van Muiswerk en het dictee uit het Signaleringsinstrument Dyslexie Voortgezet Onderwijs.
- B. Afhankelijk van de uitkomst geeft het KWC geeft één van de volgende adviezen:
 - Er is waarschijnlijk sprake van dyslexie. Advies: verder laten testen door een externe erkende GZ-psycholoog / orthopedagoog.
 - Er is mogelijk sprake van dyslexie. Advies: mentor en ouders houden de vorderingen van het kind extra goed in de gaten. Verder testen is nog niet nodig.
 - Er is waarschijnlijk geen sprake van dyslexie. Advies: mentor en ouders hoeven geen actie te ondernemen voor verder onderzoek. De kosten van een dyslexieonderzoek komen niet ten laste van de school.
- C. Voorlopige dyslexiekaart. Leerlingen die in een procedure zitten van onderzoek naar dyslexie bij een GZ-psycholoog of orthopedagoog krijgen een voorlopige dyslexiekaart (voor de duur van zes maanden). Dus alleen een vermoeden van dyslexie is niet genoeg.
- D. Van ouders/verzorgers verwachten wij dat zij de uitslag van het dyslexieonderzoek delen met het KWC.

1.2. Dyscalculie

1.2.1. Inleiding dyscalculie

Een leerling met dyscalculie heeft problemen bij het aanleren van schoolse vaardigheden die niet worden veroorzaakt door cognitieve beperkingen of te weinig onderwijs; het gaat om ernstige en hardnekkige problemen met het leren en toepassen van reken- en wiskundekennis.

1.2.2. Uitgangspunten dyscalculie

- A. Dyscalculie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen met het leren en vlot/accuraat oproepen/toepassen van reken-/wiskundekennis.
- B. Dyscalculie dient door een bevoegde externe deskundige te zijn vastgesteld.
- C. De kosten van een onderzoek naar dyscalculie is voor rekening van de ouders en/of verzorgers van de leerling, ook als de school dergelijk onderzoek adviseert.
- D. Onder deskundige wordt verstaan: *een orthopedagoog of psycholoog met een postdoctorale opleiding diagnostiek en behandeling van leerproblemen. Hij/zij dient bij voorkeur te zijn geregistreerd volgens de GGZ-registratie.*

1.2.3. Maatregelen dyscalculie

Leerlingen met een dyscalculieverklaring (van een erkende orthopedagoog / GZ-psycholoog) hebben, gedurende het gehele schooltraject, recht op de volgende faciliteiten:

- A. Een dyscalculiekaart (zie bijlage 4). Deze kaart wordt eenmalig verstrekt en moet gedurende de gehele schoolloopbaan gebruikt worden.
- B. Extra tijd bij toetsen (tien minuten meer tijd op een toets van zestig minuten).
- C. Niet onvoorbereid hoofdrekenen tijdens de les.
- D. Het gebruik van de rekenmachine. Het gebruik van steunkaarten en stroomdiagrammen is alleen toegestaan in de onderbouw.
- E. Niet meerekenen van rekenfouten bij zaakvakken in de onderbouw; procedurefouten worden wel fout gerekend.

Mogelijkheid tot mondelinge toetsing/toelichting. De docent houdt rekening met het feit dat sommige leerlingen met dyscalculie beter in staat zijn hun kennis te verwoorden.

Het belangrijkste in de begeleiding van leerlingen met dyscalculie is begrip en acceptatie. Daarnaast is het belangrijk dat de handelingsadviezen, zoals beschreven in het dyscalculieonderzoek, worden uitgevoerd. In bijlage 5 staan voorbeelden van dergelijke handelingsadviezen.

Leerlingen met de diagnose dyscalculie kunnen op grond van artikel 55 van het Eindexamenbesluit een aangepast examen aanvragen bij de directeur van de school. Deze aanpassing bestaat uit een verlenging van de examenduur met 30 minuten.

In de bovenbouw wordt er toegewerkt naar het eindexamen. De eindexameneisen zijn voor leerlingen met dyscalculie niet anders dan voor de overige leerlingen. In de samenstelling van het vakkenpakket en/of de keuze van het profiel kan rekening worden gehouden met de handicap. Steunkaarten zijn in de bovenbouw niet meer toegestaan.

In de onderbouw van het vmbo kan de school leerlingen met dyscalculie geen vrijstelling verlenen voor het vak wiskunde. Wel staat het de school vrij om binnen het vak wiskunde rekenvaardigheid aan te bieden. In de bovenbouw van het vmbo kunnen struikelblokken als wiskunde omzeild worden door een sector te kiezen waarin dit vak niet verplicht is.

De havo-leerling kan wiskunde vermijden door het profiel Cultuur & Maatschappij te kiezen. Elke Vwo-leerling moet, ongeacht het profiel, examen doen in wiskunde. Wel verschilt de zwaarte en de vorm van wiskunde per profiel.

1.2.4. Rekentoets

Alle leerlingen zijn verplicht de rekentoets te maken. Het cijfer wordt vermeld op de eindlijst. Vooralsnog telt de uitslag in het schooljaar alleen voor het vwo mee.

Leerlingen met ernstige rekenproblemen kunnen een ER-Toets (Ernstige Rekenproblemen-Toets) maken. De leerling mag:

- A. 30 minuten langer over de toets doen.
- B. Bij elke opgave de rekenmachine gebruiken.
- C. Gebruik maken van een vastgestelde rekenkaart.
- D. Terugbladeren (om eventuele fouten te corrigeren) en de volgorde van de toets wijzigen.

De leerling met een dyscalculieverklaring die niet aan de ER-toets deelneemt, heeft op basis van zijn dyscalculieverklaring recht op maximaal 30 minuten tijdverlenging en recht op het gebruik van de door het CvTE vastgestelde rekenkaart. Het gebruik van de rekenmachine is NIET toegestaan.

Bijlage 1: Dyslexiekaart

Voorkant dyslexiekaart

Dyslexiekaart van: _____

Jaar uitgifte: _____

De aanbevelingen maken deel uit van het beleid van het KWC om leerlingen met dyslexie adequate faciliteiten te bieden. De schoolleiding verzoekt de collega's om ten behoeve van de leerlingen die deze kaart uitgereikt hebben gekregen de aanbevelingen in acht te nemen. Zowel van het KWC als van de leerling wordt een inspanningsverplichting verwacht.

Achterkant dyslexiekaart

Inspanningsverplichting leerling	Faciliteiten
<p>Tijdens de les</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor goede aantekeningen; kopieer ze eventueel. • Schrijf huiswerk goed op en laat dat controleren door docent of medeleerling. • Vraag, indien nodig, om hulp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Docenten houden rekening met leerlingen die het niet prettig vinden om onvoorbereid hardop voor te lezen. • Docenten zetten studiewijzers op de ELO
<p>Huiswerk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plan je werk. Werk iedere dag; werk vooruit. • Werk iedere dag aan de vakken die je meer moeite kosten. • Besteed dagelijks 15 min. Aan woordjes leren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bekijk huiswerk / studiewijzers in SOM / It's Learning. • Gebruik extra hulpmiddelen als websites en cd-rom's die bij de methodes horen.
<p>Bij toetsing</p> <ul style="list-style-type: none"> • Controleer je werk voordat je het bij de docent inlevert. • Bij gebruik van laptop bij toetsen: zorg voor oordopjes en neem een lege USB-stick mee. • Toetsen staan altijd op papier. 	<ul style="list-style-type: none"> • Extra tijd bij toetsen. • Gebruik van voorleessoftware. • Opgaven vergroot of lettergrootte 12. • Aangepaste telling van spelfouten bij talen. • T/m klas 3 mogen goedgekeurde steunkaarten gebruikt worden. • Toetsen na beoordeling inzien.
<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak en bewaar steunkaarten met woorden, regels of formules die je moeilijk kunt onthouden. Laat dit goedkeuren door de docent. • Leer woorden op de computer (bijvoorbeeld www.wrts.nl). 	<p>Extra hulpmiddelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik laptop met spellingcontrole. • Gebruik voorleessoftware.

Bijlage 2: Dyslexie bij het vak Nederlands

De leerling kan alleen gebruik maken van onderstaande faciliteiten indien hij/zij in het bezit is van een officiële dyslexieverklaring. Niet alles zal gelden voor alle dyslectische leerlingen; dat ligt aan de vermelding(en) op de dyslexiekaart.

Grammatica: grammaticale fouten meetellen > gebruik van steunkaart toestaan bij repetitie of SO, na akkoord docent. Spellingfouten in de antwoorden niet meerekenen.

Spelling: bij bloktoetsen meetellen, wanneer het in het onderdeel Spelling staat (bv. verkleinwoord van schip is scheepje en niet schipje). Bij de andere onderdelen niet meetellen; leesvaardig, grammatica, informatie, over taal et cetera. Bij repetitie of SO spelling wel fouten meetellen, behalve omkeringen, zoals koek > keok et cetera. Enige coulance gebruiken.

WW. spelling: gebruik van steunkaart toegestaan. Fouten meetellen.

Schrijfp opdrachten voor het portfolio: fouten mbt. spelling en ook mbt. zinsopbouw aangeven en opmerkingen plaatsen. Zowel in de 1, 2^e en 3^e klas kan puntaftrek plaatsvinden indien fouten zich blijven herhalen. Dit kan oplopen tot -/- 1,0 pnt.

In de betekenis van de moeilijke woorden wordt niet gekeken naar spellingfouten.

Leesvaardigheid: vergroting aanbieden (141%) en (eventueel) extra tijd. Onze REPS en SO's zijn zodanig dat iedereen binnen de tijd van 70 minuten klaar kan zijn.

Spellingfouten worden niet meegerekend.

Gebruik laptop: indien dit moet volgens de dyslexieverklaring, kan leerling een laptop gebruiken tijdens de les. Huiswerk zelf uitprinten en in de les bij zich hebben, zodat het huiswerk kan worden nagekeken. Wanneer laptopgebruik is toegestaan, wordt deze ook **altijd** gebruikt. Niet de ene week met laptop en de andere week met een schrift werken!

Laptop gebruik tijdens Reps en SO's: leerling moet zelf een laptop reserveren in de mediatheek.

Geen eigen laptop > is huiswerkschrift.

Advies: neem na een REP of SO de USB-stick van leerling in en print zelf de antwoorden.

Opgaven meegeven: het meegeven naar huis van opgaven repetitie of SO is toegestaan, mits op schriftelijk verzoek van de ouders en in uitzonderingsgevallen, zoals het alsmat zwak scoren bij bijvoorbeeld grammatica en/of tekstbegrip toetsen.

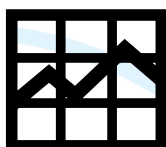
Bijlage 3: Handreiking docenten bij dyslexie

Wat moet je vooral doen en wat niet?

Do's	Don'ts
<p>Accepteren</p> <ul style="list-style-type: none">• Aanvaard dat de leerling een probleem heeft en breng hiervoor begrip op. <p>Stimuleren en begeleiden</p> <ul style="list-style-type: none">• Motiveer en leg nadruk op talenten!• Structureer de leerstof en het leergedrag.• Leer kernwoorden markeren. Vat de hoofdzaken samen.• Gebruik heldere taal en geef duidelijke opdrachten!• Leer de leerling 'hulp' te vragen.• Controleer regelmatig de agenda.• Gebruik overzichtelijke teksten.• Stimuleer 'herhalen'.• Gebruik bij woorden en teksten afbeeldingen of tekeningen. <p>Compenseren</p> <ul style="list-style-type: none">• Sta alle hulpmiddelen toe die de 'zelfredzaamheid' vergroten. Bijvoorbeeld: laptop, rekenmachine, strategiekaarten.• Stimuleer gebruik van software en overhoorprogramma's.• Geef meer tijd bij toetsen.• Lees opdrachten voor, overhoor mondeling.• Bied schema's en geheugensteuntjes.• Bied instructie stap voor stap aan. <p>Dispenseren</p> <ul style="list-style-type: none">• Geef vrijstelling van bepaalde eisen (bijvoorbeeld: geen spellingfouten tellen).• Laat minder oefeningen maken.	<p>Begeleiding en aanpak</p> <ul style="list-style-type: none">• Spellingfouten aanrekenen.• Veel tekst laten overschrijven van het bord.• Onvoorbereid hardop laten lezen.• Meerdere opdrachten tegelijk geven.• Lange schrijfoopdrachten geven.• Grote toetsen kort van tevoren aankondigen.• Alleen schriftelijk overhoren.• Dictee's laten meedoen ver boven het niveau. <p>Taalgebruik</p> <ul style="list-style-type: none">• Lange en complexe instructies geven.• Zeggen of schrijven: 'Je hebt niet geleerd'. Wel: vragen hoe hij of zij iets gedaan of geleerd heeft. <p>Gedrag</p> <ul style="list-style-type: none">• Zware sancties stellen als de leerling te laat komt of iets vergeten is.• Verwachten dat de leerling zelfstandig kan plannen.• De leerling vergelijken met zijn klasgenoten. <p>Materiaal</p> <ul style="list-style-type: none">• Teksten met onoverzichtelijke layout.• Losbladig systeem.• Geschreven opgaven of toetsen.• Een onduidelijke kopie geven.

Bijlage 4: Dyscalculiekaart

Voorkant dyscalculiekaart

Dyscalculiekaart van: _____

Jaar uitgifte: _____

De aanbevelingen maken deel uit van het beleid van het KWC om leerlingen met dyscalculie adequate faciliteiten te bieden. De schoolleiding verzoekt de collega's om ten behoeve van de leerlingen die deze kaart uitgereikt hebben gekregen de aanbevelingen in acht te nemen. Zowel van het KWC als van de leerling wordt een inspanningsverplichting verwacht.

KWC

Postbus 7
4100 AA Culemborg

T 0345 639050

Achterkant dyscalculiekaart

Inspanningsverplichting leerling	Faciliteiten
Tijdens de les <ul style="list-style-type: none">• Zorg voor goede aantekeningen; kopieer ze eventueel.• Schrijf huiswerk goed op en laat dat controleren door docent of medeleerling.• Vraag, indien nodig, om hulp.	<ul style="list-style-type: none">• Niet onvoorbereid laten hoofdrekenen tijdens de les.
Huiswerk <ul style="list-style-type: none">• Plan je werk.• Werk iedere dag aan de vakken die je meer moeite kosten.	
Bij toetsing <ul style="list-style-type: none">• Kijk eerst of je de gegevens begrijpt voordat je de vragen gaat maken.• Vraag of de docent in jouw toets leervraag, toepasvraag en inzichtvraag aangeeft.• Controleer of je uitkomst een antwoord is op de vraag.	<ul style="list-style-type: none">• Extra tijd bij toetsen.• Mogelijkheid tot mondelinge toelichting bij toetsen.• Rekenfouten bij zaakvakken niet meerekenen.• Gebruik van steunkaarten en stroomdiagrammen (alleen in de onderbouw).
Algemeen <ul style="list-style-type: none">• Maak en bewaar steunkaarten met regels of formules die je moeilijk kan onthouden.	Extra hulpmiddelen <ul style="list-style-type: none">• Gebruik rekenmachine.

Bijlage 5: Handreiking docenten bij dyscalculie

Wat moet je vooral doen en wat niet?

Do's	Don'ts
<p>Accepteren</p> <ul style="list-style-type: none">• Moedig de leerling aan als hij/zij het goed doet.• Aanvaard dat de leerling een probleem heeft en breng hiervoor begrip op. <p>Stimuleren en begeleiden</p> <ul style="list-style-type: none">• Geef de leerlingen opgaven op papier (dus niet enkel dicteren of op het bord schrijven).• Laat de leerling tussenuitkomsten noteren, eventueel op een kladblad.• Stuur de aandacht van de leerling in de goede richting.• Geef beduidend meer tijd om toetsen op te lossen. <p>Compenseren</p> <ul style="list-style-type: none">• Kijk wat goed gaat en wat minder goed gaat en leer de leerling gebruik te maken van zijn/haar sterke kanten.• Ondervraag mondeling bij uitval.• Laat steeds een rekenmachine gebruiken.• Laat de leerling in de onderbouw gebruik maken van steunkaarten, tafelkaarten of formulekaarten.• Leer oplossingschema's gebruiken.• Laat een meetkundige constructie mondeling toelichten. <p>Dispenseren</p> <ul style="list-style-type: none">• Stel de leerling zo veel mogelijk vrij van hoofdrekenen.	<p>Begeleiding en aanpak</p> <ul style="list-style-type: none">• Eisen dat de leerling alle berekeningen uit het hoofd maakt en fouten daarbij zwaar doorrekenen.• De oefeningen die in de klas niet gemaakt werden, als extra huiswerk meegeven naar huis.• Onverwacht op het bord oefeningen laten maken.• Toetsen laten leren uit schriften of notities die niet gecorrigeerd zijn.• Opgaven voor toetsen en examens dicteren.• Opgaven zo dicht bij elkaar zetten dat er enkel plaats is voor de einduitkomst. <p>Taalgebruik</p> <ul style="list-style-type: none">• Bij rekenfouten opmerkingen maken in de aard van: 'Tafels, dat is leerstof tweede leerjaar! Wat zit jij hier te doen?'• Veel wetenschappelijke termen gebruiken die nog niet veel aan bod zijn gekomen. <p>Gedrag</p> <ul style="list-style-type: none">• De leerling vergelijken met klasgenoten.• Zware sancties stellen bij rekenfouten. <p>Materiaal</p> <ul style="list-style-type: none">• Teksten met onoverzichtelijke lay-out.• Losbladig systeem.